

Лілія Вікторівна Компанієць

доктор філософських наук,

доцент, професор кафедри теорії культури та філософії науки

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8516-890X>

**МІЖ ВОСКРЕСІННЯМ І ПЕРЕВТІЛЕННЯМ: СМИСЛОВА АРХІТЕКТОНІКА
АПОКАЛІПСИСУ ІОАННА**

У статті здійснено комплексний філософсько-релігійнознавчий аналіз феноменів містичного досвіду, пророкування та ідеї перевтілення як структуроутворювальних атрибутів релігійної свідомості доби раннього християнства та середньовіччя. Обґрунтовується теза, що ідея перевтілення в християнській традиції не постає у вигляді експлікованої доктрини, проте латентно присутня в образах воскресіння, духовного народження, нового імені, апокаліптичного суду. Виявлено, що мотиви перевтілення, відплати та спасіння формують єдину смислову матрицю, яка визначає логіку духовної еволюції особистості в межах християнського світорозуміння.

Методологічною основою роботи став міждисциплінарний підхід, що поєднує філософію релігії, релігійнознавство, культурну антропологію та історію ідей. Провідним став феноменологічний метод, який дозволив розглядати містичний досвід і пророкування як форми інтенційного переживання трансцендентного та екзистенційного виходу за межі емпіричної реальності.

В результаті інтелектуальних роздумів встановлено, що в християнській свідомості періодично актуалізувалися окремі смислові виміри ідеї перевтілення душ, яка постає в різноманітних смислових аспектах: як здатність духовної субстанції відокремлюватися від тілесної оболонки після смерті та вселятися у нове тіло; виявляється через можливість богів, духів і святих набувати тілесної форми; «функціонує» як процес переходу, переселення або руху душі крізь тілесні форми, що осмислюється як актуальний, завершений та потенційно зворотний процес — «повернення в тіло» та ін..

В ході дослідження встановлено, що ідея вічного життя (у контексті міграції душ у поцейбічний та потойбічний світ) виступає наскрізним та фундаментальним смислотворчим принципом, який організовує релігійну картину світу християн. Перевтілення в контексті християнської та релігійно-філософської традиції виступає глибинним механізмом структуризації духовного досвіду, забезпечуючи цілісність релігійного бачення світу та визначаючи логіку духовної еволюції особистості.

Ключові слова: містичний досвід, пророкування, перевтілення, апокаліптика, середньовічна культура, християнська есхатологія.

Як цитувати: Компанієць, Л., (2026). Між воскресінням і перевтіленням: смислова архітектоніка Апокаліпсису Іоанна. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (73), 88-95. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-10>

In cites: Kompaniets, L., (2026). Between Resurrection and Transformation: The Semantic Architectonics of the Apocalypse of Ioann. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, (73), 88-95. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-10> [In Ukrainian]

Актуальність даного дослідження зумовлена потребою комплексного філософсько-релігійнознавчого переосмислення ролі містичного досвіду, пророкування та ідеї перевтілення у формуванні християнської релігійної свідомості доби раннього християнства та середньовіччя. У сучасному науковому дискурсі ці феномени часто розглядаються фрагментарно або маргіналізуються як другорядні щодо догматично закріплених положень християнського віровчення. Такий підхід призводить до звуження інтерпретаційного горизонту та редукції багатовимірної символічної структури християнської культури.

Водночас аналіз соціокультурної ситуації епохи становлення раннього християнства засвідчує, що саме в умовах глибокої історичної кризи, морального занепаду та екзистенційної напруженості містичний досвід і пророчі практики набували особливої значущості. Вони виконували не лише релігійну, а й культурно-антропологічну функцію, забезпечуючи смислове впорядкування історичного часу, формування есхатологічної надії та інтерпретацію страждання як етапу духовного перетворення. У цьому контексті апокаліптичний дискурс Одкровення Іоанна Богослова постає не як наратив остаточного кінця, а як символічна модель універсального переходу та онтологічного оновлення.

З метою розширення академічних знань особливої уваги (переосмислення) потребує ідея перевтілення, яка в християнській традиції не постає у формі експлікованої доктрини, проте латентно присутня в образах воскресіння, духовного народження, оновлення. Її ігнорування або редукція до зовнішніх запозичень зі східних релігійних систем суттєво збіднює розуміння християнської антропології, апокаліптики та містики. Саме тому актуальним є дослідження перевтілення як глибинного смислотворчого принципу, що структурує апокаліптичний наратив і визначає логіку духовної еволюції особистості в межах християнського світорозуміння.

Метою статті є філософсько-релігієзнавча реконструкція феномену містичного досвіду, пророкування та ідеї перевтілення як структуроутворювальних елементів християнської апокаліптичної та середньовічної свідомості на матеріалі біблійного тексту Одкровення Іоанна Богослова та культурно-історичного контексту раннього християнства.

Методологічну основу статті становить міждисциплінарний підхід, що поєднує філософію релігії, релігієзнавство, культурну антропологію та історію ідей [15-20]. Провідним є феноменологічний метод, який дозволяє розглядати містичний досвід і пророкування як форми інтенційного переживання трансцендентного та екзистенційного виходу за межі емпіричної реальності.

Герменевтичний підхід використовується для інтерпретації біблійних текстів у межах історично змінних горизонтів розуміння, зокрема для аналізу символіки Одкровення Іоанна Богослова. Структуралістський аналіз дає змогу виявити перевтілення як елемент глибинної семіотичної матриці християнської культури, що поєднує мотиви воскресіння, відплати, суду та спасіння. Компаративний метод застосовується для зіставлення апокаліптичної свідомості з містичними практиками пізньої античності та середньовіччя. Застосування поліметодичного підходу забезпечує цілісне бачення перевтілення як фундаментального смислотворчого механізму християнської релігійної свідомості та духовної культури загалом.

Отже, звернемось до аналізу зазначеної теми, значущості містичного досвіду (як джерела містичних істин) через переосмислення соціокультурної ситуації доби становлення раннього християнства. Остання вирізнялася глибокою напруженістю, внутрішньою суперечливістю та конфліктністю. Римська імперія в релігійній свідомості християнських громад сприймалася не лише як політичний центр влади, а передусім як осередок страждання, символ зла та морального занепаду. Відповідно, очікування її падіння й перемоги над нею набували есхатологічного характеру, формуючи специфічний горизонт надії та спасіння. Водночас у джерелах цієї епохи фіксується відчуття глибокої етичної деградації людства, основною ознакою якої постає тотальна порочність і втрата духовних орієнтирів.

Вихід із кризового стану культури вбачався у відновленні й актуалізації містичних форм релігійного досвіду, насамперед — у феномені пророкування. Як зауважував Е. Ренан, ще до остаточного утвердження християнства на культурній авансцені інтелектуальну та релігійну свідомість доби охоплює ностальгія за «золотими часами», у яких вбачалася особлива повнота містичного життя. Минуле уявлялося епохою духовної цілісності, де, за думкою Е. Ренана сяяв промінь духу пророків, який надавав усім надію, натхнення і життя [18]. У цьому контексті пророки та харизматичні постаті поставали як носії трансцендентного знання, обрані посередники між божественним і людським, уособлення спасіння та надії, культиватори сакральних ідей.

Саме присутність таких «посвячених» осіб, наділених духовним баченням, надавала сенс історичному буттю та відкривала перспективу кращого життя як у земному, так і в потойбічному вимірах. Соціальні катастрофи, війни, моральне падіння й духовна розгубленість сприймалися не як ознаки остаточного занепаду, а як, за визначенням Е. Ренана, болі месійного народження, які мають вщухнути з приходом Спасителя [19]. Таким чином, пророкування набувало не лише релігійного, а й виразного культурно-історичного, світоглядного значення, виконуючи функцію інтерпретації кризової реальності.

Парадоксально, але на тлі морального занепаду епоха становлення раннього християнства вирізнялася особливо піднесеним духовним і «енергетичним» фоном. Культура цього періоду була пронизана відкритістю до містичного досвіду, загостреною чутливістю до внутрішнього, духовного виміру буття. Як зазначають історики релігії, саме на цю багатостраждальну, кризову, але водночас глибоко екзистенційну епоху припадає інтенсивний розквіт містичних явищ, що відповідали глибинному запиту суспільства на сенс життя, трансформацію та духовне оновлення. Середньовічна свідомість ніби «вловлювала» й «вбирала» ті релігійно-містичні імпульси, які, за відчуттям сучасників, буквально відчувались в повітрі [6-14].

У цьому контексті раннє середньовіччя характеризується періодичними «спалахами» містичних переживань і пророчих практик, інтерес до яких з боку «мовчазної більшості» не згасав. Е. Ренан, зокрема, відзначав, що в ті часи в Єрусалимі та віддалених регіонах Фригії виникали численні пророчі рухи; значного поширення набували різноманітні прояви духу та харизматичні феномени, про які автор розповідав з великим захопленням [20]. Усе це засвідчує, що пророкування в ранньохристиянській та середньовічній культурі було не маргінальним явищем, а органічною складовою релігійної свідомості, способом осмислення історичного часу та каналом комунікації між трансцендентним і людським світом.

У характеристиках середньовічної культури домінують вказівки на надзвичайну поширеність і соціальну значущість містичних явищ, які пронизували практично всі сфери культурного життя та були репрезентовані на всіх його рівнях — від повсякденної релігійності до філософсько-богословських спекуляцій. Містичний досвід не функціонував як периферійний або маргінальний елемент культурної системи, а поставав як її внутрішній смислотворчий центр, що визначав спосіб мислення, форми символізації реальності та моделі інтерпретації світу.

Е. Ренан зауважував, що соціокультурна ситуація цієї доби була вкрай нестабільною й еклектичною, радше нагадувала «гру жонглера», у руках якого всі елементи дійсності змішались, і, як наслідок, втратили чіткі межі. Рационально зорієнтована наука зазнала занепаду, а на зміну їй прийшла синкретична свідомість, що поєднала у собі різноманітні космогонічні, міфологічні та теологічні уявлення. Внаслідок такого злиття сформувалася своєрідна «гібридна» картина світу, у якій традиційні категорії мислення були зміщені, а усталені ієрархії — розмиті.

У свідомості середньовічної людини божественне й людське, трансцендентне й іманентне перебували у стані постійної взаємопроникності. Теологічні та антропологічні питання не лише співіснували, а й багаторазово «перегравалися» в різних інтерпретаційних регістрах, часто стаючи об'єктом символічних маніпуляцій, риторичних конструкцій і гри словесних значень. Така ситуація сприяла зростанню ролі містичного мислення як альтернативи раціонально-дискурсивним формам пізнання, що втратили свій авторитет у культурному просторі епохи.

У цьому контексті особливої ваги набув платонізм, який вийшов на перший план інтелектуального життя завдяки наявності у своїй структурі потужного містичного ядра. Саме ця складова, за спостереженням Е.Ренана, значною мірою зумовила його культурний успіх і здатність адаптуватися до духовних потреб часу. Християнство, в свою чергу, не залишилося осторонь від цих містичних тенденцій, а органічно вписалося в них, трансформувавши їх у межах власного богословського дискурсу. Як зазначав дослідник, практично всі значущі на той час та впливові отці Церкви тією чи іншою мірою були платоніками, що визначило загальну спрямованість християнської думки на внутрішній, контемплативний вимір віри.

Філософські вчення пізньої античності та раннього середньовіччя були глибоко просякнуті елементами містики, містичного досвіду, які перестали сприйматися як щось екстраординарне чи виняткове. У творах Ямвліха та Порфирія обґрунтовувалась можливість безпосереднього спілкування людини з Богом через стан екстазу та споглядання, що розумілися як вищі форми пізнання, недоступні суто раціональному мисленню [16]. Така позиція засвідчує зсув епістемологічних пріоритетів епохи — від логосу до містичного досвіду як привілейованого способу осягнення істини.

Ці світоглядні установки безпосередньо відобразилися і в ранньосередньовічній літературі, у якій домінували жанри, орієнтовані на сакральний вимір буття. Найбільш популярними були житія святих, що репрезентують моделі містичного досвіду, аскетичної трансформації та духовного подвигу, а також героїчний епос, у якому сакральне й міфологічне переплітаються з історичними наративами. У такий спосіб містичний досвід не лише формував релігійну свідомість середньовічної людини, а й визначав символічну мову культури загалом,

закладаючи підвалини для подальшого розвитку європейської духовної традиції.

Містичний досвід став культиватором низки засадничих релігійних ідей (інколи парадоксальних для християнської свідомості), які набули свого подальшого розвитку, трансформацій, оформлення. В сакральних текстах християн актуалізуються смислові виміри та дефініції ідеї перевтілення, які зафіксовані в різноманітній науковій, енциклопедичній літературі. Так, наприклад, термін «перевтілення» тлумачиться в наукових джерелах так: як здатність духовної або метафізичної субстанції відокремлюватися від тілесної оболонки після смерті та вселятися у нове тіло; аналогічно — як властивість божественних істот, святих або духів набувати тілесної форми; як процес трансцендентного переходу душі у тілесну форму, що осмислюється як актуальний (включаючи еволюційний аспект) або завершений акт втілення, а також допускає можливість зворотного руху — «повернення у тілесну форму», що підкреслює циклічний і метаморфічний характер онтологічної трансформації [5, 7-8]. Окреслені дефініції поодинокі зустрічаються в просторі християнської свідомості, сакральних текстах. Звернемось до їх інтерпретації.

У Одкровенні Іоанна Богослова ідея вічного життя (як процес перевтілення душ) постає не у вигляді експлікованої доктрини, а як багатовимірна смислова матриця, що структурує есхатологічний наратив і визначає логіку переходів між різними модусами буття. Уже сам акт отримання одкровення фіксується як вихід за межі тілесно-просторової детермінації, як модус прояву містичного досвіду. В тексті зазначається: Іоанн «був у дусі» [Об'явл. 1:10], що в герменевтичному ключі може бути осмислено як форма метакзистенційного переходу, своєрідної метаміграції свідомості, духу. Аналогічний мотив повторюється у сцені, де ангел «повів його в дусі в пустелю» [Об'явл. 17:3], що вказує на системну присутність стану духовного переміщення як умови пізнання трансцендентної реальності.

Есхатологічний процес у Апокаліпсисі постає як універсальний космічний перехід, згорнутий у символічне кільце взаємопереходу фізичного та духовного буття. Світ «по цей бік» реальності розгортається і водночас згортається, переходячи у вимір «по той бік», де одне буття трансформується в інше. У цьому сенсі апокаліптичне бачення світу не є актом остаточного знищення, а радше тотальним актом його перетворення: «І побачив я нове небо і нову землю, бо перше небо і перша земля минули» [Об'явл. 21:1]. Космологічне оновлення тут мислиться за тією ж логікою, що й антропологічне перевтілення — як зміна форм існування при збереженні смислової тяглості.

На мікрорівні людського існування ідея перевтілення тісно переплітається з мотивом відплати та моральної відповідальності, які пронизують увесь апокаліптичний наратив. Заклик «згадай, звідки ти спав» [Об'явл. 2:5] апелює не лише до морального пробудження, а й до глибинної пам'яті душі, що передусє актуальному стану існування. Обіцянка влади над народами [Об'явл. 2:27], дарування «манни небесної» та «білого каменя з новим іменем» [Об'явл. 2:17] символізують не зовнішню винагороду, а онтологічну трансформацію особистості, перехід у новий екзистенційний статус. Нове ім'я постає знаком нової ідентичності, що утверджується внаслідок духовного перетворення.

Мотив божественного втілення та оновлення суб'єкта звучить і в словах: «Ось іду скоро... і ім'я Моє нове» [Об'явл. 3:11], де сама божественна присутність мислиться як динамічна, така, що входить у процес оновлення форм проявлення. Водночас тема відплати послідовно розгортається у сюжеті «кінця часів», де принцип справедливості реалізується як причинно-наслідкова відповідність вчинків і долі. Це фіксується у словах: «вони варті того» [Об'явл. 16:6]; «хто веде в полон, той сам піде в полон» [Об'явл. 13:10].

Фінальні акорди Одкровення утверджують ідею відкритості шляху спасіння через постійне перетворення: «нехай неправедний ще чинить неправду, а праведний ще творить правду» [Об'явл. 22:11]. Цей заклик засвідчує динамічний характер духовного становлення, у якому жоден стан не є остаточно зафіксованим. Таким чином, приготування до Страшного суду в апокаліптичному дискурсі постає не як разовий акт, а як тривалий процес внутрішнього перетворення, у межах якого спасіння мислиться як універсально відкрита можливість для кожної особистості.

У подальшому розгортанні апокаліптичного наративу принцип перевтілення постає як структуроутворювальний механізм сюжетної логіки Одкровення. Яскравим прикладом цього є образ двох свідків Господніх, чия місія, смерть і відновлення життя вибудовуються відповідно до моделі циклічного переходу між різними формами існування. Їхнє пророкування протягом визначеного часу, подальше вбивство звіром із безодні та радість мешканців землі з приводу їхньої загибелі символізують межу, стан духовної напруги між

сакральним і профанним вимірами історії. Однак вирішальним моментом стає їхнє відновлення життя: «увійшов у них дух життя від Бога, і вони стали на ноги» [Об'явл. 11:11]. Цей епізод репрезентує не лише тілесне воскресіння, а й акт повторного входження духовної субстанції в оновлену форму існування, що в герменевтичній перспективі може бути осмислено як особлива форма реінкарнаційного переходу, санкціонованого божественною волею.

Водночас тема воскресіння в Одкровенні послідовно балансує між тілесним і духовним полюсами, розкриваючи багатовимірність самого поняття життя після смерті. Образи «білих одяг» у Сардісі [Об'явл. 3:5] символізують не лише моральну чистоту, а й стан завершеної духовної трансформації. Той, хто «переможе», не лише одягається в білий одяг, але й «не вийде геть» [Об'явл. 3:12], що може бути інтерпретовано як завершення циклу перетворень, досягнення стабільного онтологічного статусу, за якого подальша інкарнація вже не є необхідною. У цьому сенсі перевтілення мислиться не як нескінченний механічний процес, а як телеологічно спрямований шлях духовного вдосконалення.

Мотиви втілення та «оживлення» простежуються і в образах антихристиянських сил, що посилює онтологічну амбівалентність апокаліптичного тексту. Звір, який отримує владу на обмежений час, діє в режимі квазіінкарнації, коли духовна сила (дракон) делегує свою енергію тілесно-політичній формі. Вкладення «духу» в образ звіра [Об'явл. 13] є інверсією сакрального акту втілення, своєрідною пародією на божественне перевтілення, що ще раз підтверджує фундаментальність самої ідеї інкарнації (втілення) як універсального релігійного архетипу.

Особливого значення у тексті набуває мотив «першого воскресіння», коли душі тих, хто загинув за Ісуса і не вклонився звірові, «оживають» і царюють із Христом тисячу років. Над ними «друга смерть не має влади», що дозволяє інтерпретувати цей стан як форму завершеної реінкарнації праведних — остаточного входження в оновлену модель буття, де цикл народження і смерті втрачає свою необхідність. Натомість «інші з померлих не оживають», що підкреслює диференційований характер апокаліптичного перевтілення, зумовлений моральною та духовною якістю людського життя.

Завершальна сцена суду над усіма померлими, які «вийшли з моря та пекла», утверджує універсальність принципу відповідальності, де кожен судиться «за своїми ділами». «Друга смерть» постає не як біологічне знищення, а як остаточне онтологічне відчуження від джерела життя. Таким чином, Апокаліпсис розгортається як складна смислова конструкція, в якій ідея перевтілення поєднується з мотивами відплати, воскресіння, божественного втілення та остаточного суду.

У підсумку можливо стверджувати, що апокаліптичний текст Іоанна Богослова не лише допускає, але й концептуально передбачає ідею перевтілення як атрибут релігійної свідомості та фундаментальний принцип християнського осмислення історії, антропології та есхатології. Перевтілення тут постає не як альтернативна догматична модель, а як глибинний смислотворчий механізм, що забезпечує внутрішню цілісність біблійного бачення спасіння, справедливості та духовної еволюції людини.

Вище зазначене підтверджує тезу про те, що релігійні вірування та традиції людства мають своє джерело в «містичному досвіді» посвячених представників різних епох — волхвів, духовидців, пророків. Історично цей досвід трансформувався в системні світоглядні матриці, релігійні вчення та ідеї, інтегрувався в структуру свідомості людей і поширювався в культурних і соціальних спільнотах. Містичний досвід не обмежувався індивідуальною сферою переживання, а виступав як фундаментальний компонент культурного та духовного життя, стаючи невід'ємним атрибутом формування релігійної свідомості та культурних традицій.

В результаті інтелектуальних роздумів встановлено, що в християнській свідомості періодично актуалізувалися окремі смислові виміри ідеї перевтілення, яка (в тому числі і в сучасних словниках) постає: як здатність духовної субстанції відокремлюватися від тілесної оболонки після смерті та вселятися у нове тіло; виявляється через можливість богів, духів і святих набувати тілесної форми; функціонує як процес переходу, переселення або руху душі крізь тілесні форми, що осмислюється як актуальний, завершений та потенційно зворотний — «повернення в тіло» [3, 11–14, 4].

Таким чином, ідея вічного життя як повернення у поцейбічний та потойбічний світ виступає наскрізним та фундаментальним смислотворчим принципом, який організовує релігійну картину світу християн. Перевтілення в контексті християнської та релігійно-філософської традиції виступає глибинним механізмом структуризації духовного досвіду, забезпечуючи цілісність релігійного бачення світу та визначаючи логіку духовної еволюції особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія. (1991). Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. / Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Київ: Українське біблійне товариство. 1255 с.
2. Біблія. (2020). Сучасний переклад сучасною українською мовою / пер. Р. Турконяка. Київ: Українське Біблійне Товариство. 1198 с.
3. Болдирев, Р. В., Коломієць, В. Т., Критенко, А. П. та ін. (1982). Етимологічний словник української мови. В 7 томах. Київ: Наукова думка. Т. 1. А–Г. 631 с.
4. Колодний А. (2023). Філософія. Релігієзнавство. Українська релігієзнавча енциклопедія. Том другий. Київ: Інтерсервіс. 856 с.
5. Компанієць Л. (2013). Етимологічна реконструкція поняття «реінкарнація». Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство, № 67. С. 105–114.
6. Компанієць Л. (2014). Ідея реінкарнації в світовій культурі. Київ: НАН України імені Г. С. Сковороди, УАР. 312 с.
7. Компанієць Л. (2014). Історичні нитки ідеї реінкарнації. Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство, № 71–72. С. 120–126.
8. Компанієць Л. (2025). Метаморфози ідеї реінкарнації: теософські парадигми та інтерпретації сучасності. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки», № 72. С. 22–27. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2025-72-03>.
9. Компанієць Л. (2026). Воскресіння і перевтілення: феноменологія вічного життя у християнській культурі. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії, № 64. С. 132–140. <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.64.14>.
10. Компанієць Л., Бредун І. (2025). Генеалогія релігійних ідей: архаїчна свідомість. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії, № 58. С. 104–110. <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.12>.
11. Леон-Дюфура К., Люпласі Ж. та ін. (1996). Словник біблійного богослов'я. Львів: Видавництво Отців Василян «Місіонер». 934 с.
12. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. (2006). Сучасний словник іншомовних слів. Київ: Довіра. 789 с.
13. Шевченко В. М. (2004). Словник-дослідник з релігієзнавства. Київ: Наукова думка. 560 с.
14. Шинкарук В. І., Бистрицький Є. К., Булатов М. О., Ішмуратов А. Т., Йолон П. Ф., Ковадло Г. П., Колодний А. М. та ін. (2002). Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис. 742 с.
15. Laertius D. (1992). The Life and Teachings of Epicurus: Book X of the Lives and Opinions of the Famous Philosophers of Diogenes Laertius, to Which Are Appended the Vatican Sayings and Pertinent Selections from Plato and from Aristotle. Canada: Queen-Read, Incorporated Publications. 77 p.
16. Le Goff J. (1997). The Medieval World. GB: Parkgate Books. 372 p.
17. Eliade M. (2019). Historia de las creencias y las ideas religiosas. Spain: Ediciones Paidós. 664 p.
18. Renan E. (2015). The History of the Origins of Christianity, Vol. 2: Book II, the Apostles (Classic Reprint). USA: FB&C Limited. 252 p.
19. Renan E. (2017). The History of the Origins of Christianity, Vol. 2: Book II, the Apostles (Classic Reprint). USA: FB&C Limited. 250 p.
20. Renan E. (2023). The History of the Origins of Christianity: 4. (n.p.): Creative Media Partners, LLC. 318 p.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2026
Стаття рекомендована до друку 30.04.2026

Переглянуто 20.03.2026
Опубліковано 25.05.2026

Liliia V. Kompaniiets, DSc. In Philosophy, Associate Professor, Professor of the Department of Theory of Culture and Philosophy of Science, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8516-890X>

**BETWEEN RESURRECTION AND TRANSFORMATION: THE SEMANTIC ARCHITECTONICS
OF THE APOCALYPSE OF IOANN**

The article presents a comprehensive philosophical and religious studies analysis of the mystical phenomena of experience, prophecy, and the idea of souls transmigration as structure-forming attributes of religious consciousness in the early Christian and medieval periods. The thesis is advanced that the idea of transmigration within the Christian tradition does not appear as an explicit doctrine, yet is latently present in the imagery of resurrection, spiritual rebirth, the new name, and apocalyptic judgment. It is demonstrated that the motifs of transmigration, retribution, and salvation constitute a unified semantic matrix that governs the logic of the individual's spiritual evolution within the Christian worldview.

The methodological foundation of the study is an interdisciplinary approach integrating the philosophy of religion, religious studies, cultural anthropology, and the history of ideas. The phenomenological method serves as the principal analytical framework, enabling the examination of mystical experience and prophecy as forms of intentional engagement with the transcendent and as existential modes of surpassing empirical reality.

Through sustained intellectual inquiry, it is established that certain semantic dimensions of the metempsychosis idea were periodically reactivated within Christian consciousness. This idea manifests across a range of conceptual aspects: as the capacity of the spiritual substance to separate from the corporeal envelope after death and inhabit a new body; as the possibility of gods, spirits, and saints to assume bodily form; and as a process of transition, migration, or movement of the soul through corporeal forms — conceived as an actual, completed, and potentially reversible process, including the notion of “return to the body.”

The study further establishes that the idea of eternal life — understood in the context of the soul's migration between the immanent and transcendent realms — functions as a pervasive and foundational meaning-constituting principle that organizes the Christian religious worldview. Transmigration, within the Christian and religio-philosophical tradition, operates as a deep-structural mechanism for ordering spiritual experience, ensuring the coherence of the religious vision of the world and determining the logic of the individual's spiritual evolution.

Keywords: *mystical experience, prophecy, transmigration of souls, apocalypticism, medieval culture, Christian eschatology.*

REFERENCES

1. The Bible. (1991). Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments. Translated anew from Hebrew and Greek into Ukrainian. Kyiv: Ukrainian Bible Society. 1255 p.
2. The Bible. (2020). Contemporary Translation in Modern Ukrainian / trans. by R. Turkoniak. Kyiv: Ukrainian Bible Society. 1198 p. (in Ukrainian)
3. Boldyriev, R. V., Kolomiets, V. T., Krytenko, A. P., et al. (1982). Etymological Dictionary of the Ukrainian Language. In 7 vols. Kyiv: Naukova Dumka. Vol. 1. A–H. 631 p. (in Ukrainian)
4. Kolodnyi, A. (2023). Philosophy. Religious Studies. Ukrainian Encyclopedia of Religious Studies. Vol. 2. Kyiv: Interservis. 856 p. (in Ukrainian)
5. Kompaniets, L. (2013). Etymological Reconstruction of the Concept of “Reincarnation.” Bulletin of the Ukrainian Association of Religious Studies and the Department of Religious Studies of H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine. Ukrainian Religious Studies, No. 67. P. 105–114. (in Ukrainian)
6. Kompaniets, L. (2014). The Idea of Reincarnation in World Culture. Kyiv: H. S. Skovoroda National Academy of Sciences of Ukraine, UAR. 312 p. (in Ukrainian)
7. Kompaniets, L. (2014). Historical Threads of the Idea of Reincarnation. Bulletin of the Ukrainian Association of Religious Studies and the Department of Religious Studies of H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine. Ukrainian Religious Studies, No. 71–72. P. 120–126. (in Ukrainian)
8. Kompaniets, L. (2025). Metamorphoses of the Idea of Reincarnation: Theosophical Paradigms and Interpretations of Modernity. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Theory of Culture and Philosophy of Science, No. 72. P. 22–27. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2025-72-03> (in Ukrainian)
9. Kompaniets, L. (2026). Resurrection and Reincarnation: The Phenomenology of Eternal Life in Christian Culture. Visnyk of Lviv University. Philosophical and Political Studies, No. 64. P. 132–140. <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.64.14> (in Ukrainian)
10. Kompaniets, L., & Bredun, I. (2025). Genealogy of Religious Ideas: Archaic Consciousness. Visnyk of Lviv University. Series: Philosophical and Political Studies, No. 58. P. 104–110. <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.12> (in Ukrainian)

11. Léon-Dufour, X., Luppasi, J., et al. (1996). Dictionary of Biblical Theology. Lviv: Missionary Publishing House of the Basilian Fathers. 934 p. (in Ukrainian)
12. Skopnenko, O. I., & Tsymbaliuk, T. V. (2006). Modern Dictionary of Foreign Words. Kyiv: Dovira. 789 p. (in Ukrainian)
13. Shevchenko, V. M. (2004). Research Dictionary of Religious Studies. Kyiv: Naukova Dumka. 560 p. (in Ukrainian)
14. Shynkaruk, V. I., Bystrytskyi, Ye. K., Bulatov, M. O., Ishmuratov, A. T., Yolon, P. F., Kovadlo, H. P., Kolodnyi, A. M., et al. (2002). Philosophical Encyclopedic Dictionary. Kyiv: Abris. 742 p. (in Ukrainian)
15. Laertius, D. (1992). The Life and Teachings of Epicurus: Book X of the Lives and Opinions of the Famous Philosophers of Diogenes Laertius, to Which Are Appended the Vatican Sayings and Pertinent Selections from Plato and from Aristotle. Canada: Queen-Read, Incorporated Publications. 77 p.
16. Le Goff, J. (1997). The Medieval World. GB: Parkgate Books. 372 p.
17. Eliade, M. (2019). Historia de las creencias y las ideas religiosas. Spain: Ediciones Paidós. 664 p.
18. Renan, E. (2015). The History of the Origins of Christianity, Vol. 2: Book II, the Apostles (Classic Reprint). USA: FB&C Limited. 252 p.
19. Renan, E. (2017). The History of the Origins of Christianity, Vol. 2: Book II, the Apostles (Classic Reprint). USA: FB&C Limited. 250 p.
20. Renan, E. (2023). The History of the Origins of Christianity: 4. (n.p.): Creative Media Partners, LLC. 318 p.

The article was received by the editors 23.01.2026
The article is recommended for printing 30.04.2026

The article was revised 20.03.2026
This article published 25.05.2026